

УДК 377.3:530.1

Лаврут О. О.,
кандидат історичних наук, доцент, в.о. ректора,
Донецький обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти (Україна, Слов'янськ),
lavrut.olga@gmail.com

ВИРОБНИЧЕ НАВЧАННЯ УЧНІВ ШКІЛ Української РСР у 1950–1960-х роках: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ

Підготовка учнів до дорослого життя є однією із складових освітнього процесу. Особливу увагу варто звернути на період 1950–60-х років, коли експериментальна діяльність такого спрямування стала поширюватись на всі загальноосвітні школи УРСР. Процес виробничого навчання на підприємствах складався з ознайомлення з типовими групами технологічних процесів, виробничої спеціалізації і самостійної роботи.

Дослідники досить повно висвітлили обране питання, проте деякі аспекти з них потребують конкретизації та нових акцентів, що і є метою нашого дослідження. Реалізувати її допоможуть виконання таких завдань: вивчення історіографічної спадщини проблеми; конкретизація форм виробничого навчання; аналіз особливостей регіонального характеру; окреслення перспектив дослідження.

У другій половині минулого століття радянський уряд звертав особливу увагу на трудове виховання, що мало, безумовно, позитивні наслідки. 24 грудня 1958 р. був прийнятий «Закон про змінення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР». Тут зазначалось, що навчально-виховна робота у восьмирічній школі має бути побудована на поєднанні вивчення основ наук, політехнічного навчання і трудового виховання, широкого залучення школярів до доступних у їх віці форм суспільно корисної праці.

1959 року виробниче навчання було введено в усіх середніх школах УРСР. Навчально-матеріальною базою стали виробничі цехи підприємств, навчально-дослідні господарства колгоспів та радгоспів, навчально-виробничі майстерні, дослідницькі лабораторії, медичні, торгівельні установи, установи сфери обслуговування тощо. Поряд із позитивними характеристиками виробничого навчання залишались і негативні, котрі полягали у більш тісному зв'язку теоретичного і практичного матеріалу, підготовці кадрів різних профілів згідно із потребами у них, ширшому залученні фахівців, експлуатації машино-тракторного парку, поліпшенні матеріальної бази, збільшенні зарплатні вчителів виробничої праці, котра б наближалась до зарплатні вчителів середніх шкіл, забезпеченні підручниками за спеціальними предметами. Перспективою нашого дослідження може стати систематизація та поглиблення знань з розвитку освіти зазначеного періоду.

Ключові слова: учні, навчання, виробниче навчання, навчально-матеріальна база, зв'язок, установи, підприємства, заклади, господарства, майстерні.

Підготовка учнів до дорослого життя є однією із складових освітнього процесу. Практична спрямованість його є важливою передумовою становлення майбутнього фахівця. Досвід минулих років є повчальним у цьому плані. Особливу увагу варто звернути на період 1950–60-х років, коли експериментальна діяльність такого спрямування стала поширюватись на всі загальноосвітні школи УРСР. Питання, пов'язані із виробничим навчанням стали темою дослідження не лише істориків, але й інших категорій вчених. Перші – доробки аналітико-синтетичного спрямування [1], акцентують увагу на витоках виробничого навчання, ґрунтовний фактаж цього питання [2].

Якщо розглядати його з педагогічної точки зору, то вчені характеризують понятійний апарат, методологічне забезпечення [3, с. 30–38]. Вони поняття виробничого навчання розглядають як процес і навчальний предмет у системі професійної підготовки [4]. Воно вважається складником професійної освіти; підготовкою, перепідготовкою та підвищенням кваліфікації робітників безпосередньо на виробництві; частиною трудового навчання, виховання і професійної орієнтації в середніх загальноосвітніх школах [5]. Виробниче навчання включає в себе теоретичну та практичну частину [6]. Його основу становлять загальноосвітні, загальнотехнічні та спеціальні знання, професійні вміння та навички [7]. Як

наголошують фахівці, процес виробничого навчання на підприємствах складається з ознайомлення з типовими групами технологічних процесів, виробничої спеціалізації і самостійної роботи. Виробниче навчання здійснювалось за трьома етапами: підготовчим (заняття в майстернях тощо), основним (спеціалізація учнів) та заключним (самостійне ведення технологічного процесу). Але, незважаючи на вагомий переваги, система має низку суттєвих недоліків, а саме: можливість використання переважно в умовах, які потребують високого рівня матеріально-технічного оснащення виробництва, використання окремих приладів, що не дає змоги сформувати цілісну систему професійних умінь, а отже, не забезпечує можливість виробничої діяльності на рівні професійної майстерності з перших днів самостійної трудової діяльності [8]. Серед авторів – М. Я. Антоненко, який охарактеризував законодавчі та нормативно-правові засади виробничого навчання в школах Української РСР у 1950–1980-ті рр. Його доробки присвячені змісту, формам виробничого навчання [9]. Автор зупинився і на гендерному аспекті проблеми, де виділив сільськогосподарський, промисловий профілі й сферу послуг. Особливу увагу зосередив на діяльності хлопців-старшокласників, котрі вивчали холодною обробку металів, будівельну справу, електро- і радіозв'язок; рільництво, механізацію, плодощовівництво тощо. М. Я. Антоненко акцентує на позитивному та ціннісному ставленні школярів до праці та її надбань в процесі виробничого навчання [10]. Вивчення основних етапів трудової підготовки школярів у другій половині ХХ століття, підготовки молоді до праці в ході позаурочної, позашкільної діяльності і суспільно корисної роботи, діяльності учнівських навчально-виробничих бригад розкриває Н. В. Слюсаренко [1, с. 112–113]. Він зазначав, що у 50-ті роки ХХ століття виникла нова форма організації трудової підготовки молоді – учнівська виробнича бригада, яка швидко стала ефективним засобом як трудового виховання та навчання, так і організації виробничої праці школярів загальноосвітніх шкіл. Автор детально вивчив питання, особливо його регіональний аспект. Херсонщина стала тією областю, якій дослідник це присвятив. Зокрема, у полі зору автора стало висвітлення питань допрофесійної і професійної підготовки школярів, їх знайомства із новими технологіями вирощування сільськогосподарських культур, обслуговування сільськогосподарської техніки, уроків авто- та тракторної справи, операторів машинного доїння, створення майстерень для обробки тканин, харчових продуктів тощо [1, с. 115–116]. Тобто, дослідники досить повно висвітлили обране питання, проте деякі аспекти з них потребують конкретизації та нових акцентів, що і є метою нашого дослідження. Реалізувати її допоможуть виконання таких завдань: вивчення історіографічної спадщини проблеми; конкретизація форм виробничого навчання; аналіз особливостей регіонального характеру; окреслення перспектив дослідження. Джерелами до написання нашої статті стали матеріали архівів, які дозволили на прикладах продемонструвати реальну картину питання [11].

У другій половині минулого століття радянський уряд звертав особливу увагу на трудове виховання, що мало, безумовно, позитивні наслідки. Одним із елементів цього стало виробниче навчання. Н. В. Слюсаренко виділяє чотири етапи трудової підготовки школярів у другій

половині ХХ століття, серед яких: 1) початок 1950 – 1958 рік, який характеризується запровадженням трудової підготовки у навчально–виховний процес шкіл (спочатку на рівні експериментів); 1959–1966 роки – поширення трудової підготовки, активізація виробничого навчання та його відміна у старших класах; 1967–1987 рр. – цілеспрямоване формування системи трудової підготовки школярів; з 1988 р. – зниження уваги до зазначеного питання. Ми приділили особливу увагу другому, що був пов'язаний із прийняттям 24 грудня 1958 р. «Закону про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в СРСР». Тут зазначалось, що навчально–виховна робота у восьмирічній школі має бути побудована на поєднанні вивчення основ наук, політехнічного навчання і трудового виховання, широкого залучення школярів до доступних у їх віці форм суспільно корисної праці. Тому, Рада Міністрів СРСР мала здійснити заходи зі зміцнення матеріальної бази шкіл, ліквідації багатозмінності занять, організації виробничого навчання, надання старшокласникам навчальних місць для проходження професійного навчання та виробничої практики [1, с. 6–7].

1959 року виробниче навчання було введено в усіх середніх школах УРСР. На цьому етапі на перший план вийшли питання трудового навчання і виховання школярів. Як зазначали дослідники зміст і характер виробничого навчання, співвідношення теорії і практики, чергування періодів навчання і праці залежали від профілю професійної підготовки старшокласників і від особливостей місцевих умов. Навчально–матеріальною базою стали виробничі цехи підприємств, навально–дослідні господарства колгоспів та радгоспів, навчально–виробничі майстерні, дослідницькі лабораторії, медичні, торгівельні установи, установи сфери обслуговування тощо. Професійна підготовка старшокласників відбувалась за програмами, котрі затверджувались Міністерством освіти УРСР. Проте траплялись випадки внесення змін у них за поданням шкіл. Підготовка старшокласників з немасових професій та спеціальностей проходила за програмами, що спільно розроблялись школами та підприємствами чи установами, де проходило таке навчання, погоджуючи їх із Міністерством освіти колишньої республіки та відповідними відомствами. 1960 року у школах УРСР вивчалось понад 150 різних виробничих спеціальностей [10].

Ці питання обговорювались на багатьох нарадах працівників освіти, районних депутатів трудящих. Приймались рішення щодо підвищення ефективності трудової підготовки, зв'язку із життям, продуктивної праці, створення матеріально–технічної бази навчальних майстерень, удосконалення виробничого навчання, підвищення кваліфікації учителів. Це підтверджують різні звітні документи, серед яких – довідки, доповіді, рішення, директивні вказівки [1, с. 7].

Так, довідка про стан виробничого навчання в школах Мар'їнського району Донецької області у 1960/61 навчальному році повідомляла про наступне. У районі працювали 13 середніх шкіл, де отримували освіту 6.555 учнів, у тому числі 866 учнів, які навчались у 8 – 10 класах (кількість класів – складала 37). Виробниче навчання відбувалось у всіх закладах. У двох школах – на базі промислових підприємств та колгоспів, де

працювали 113 учнів четвертих класів. Їх профілі були різними: токарський, автослюсарний, плодоовочевий та інші. Виробниче навчання учні проходили не лише на базах колгоспів та радгоспів, а й на власних. Тут 369 осіб із 20 класів 11 шкіл вивчали тракторну, комбайнерну, столярну, плодоовочеву справу, садівництво й скотарство [11, арк. 153–156зв].

Школи були закріплені за підприємствами. Так школи м. Мар'їнки проходили навчання у колгоспі імені «Лліча», який для них виділив 75 гектарів саду, 11 гектарів винограду, 35 – овочевих культур. А радгосп «Паризька комуна» – теплицю, загальною площею 33 м², земельні угіддя, машинотракторний парк, тваринницькі ферми. Власне школи мали 2,8 гектари саду і 2,5 – огороду. Виробниче навчання забезпечували викладачі, які мали спеціальну освіту, сільськогосподарську, та були вчителями–предметниками (біології, хімії тощо). З метою підвищення політехнічного рівня вчителів організовувались гуртки з вивчення машин, слюсарної, столярної справ, плодоовочівництва, рослинництва. Серед них також проводилась і відповідна методична робота [11, арк. 157–158зв].

В урочній системі обов'язково наголошувалось на зв'язку навчання із досягненнями техніки, застосовувалась інтеграція різних предметів, наприклад креслення та геометрії, що мало сприяти обізнаності та «...більш точній діяльності учнів». «Навчальна, виробнича практика відбувалась груповими і бригадно–індивідуальним методом». Учні 7–9 класів об'єднувались у бригади, ділячись на ланки відповідно спеціальностям, якими оволодівали у школах. З метою керівництва бригад, створювалась рада, до складу якої входив бригадир (учень), директор школи, агроном колгоспу та ланковий. Кожному працівнику видавалась трудова книжка. Норма виробітку складала 65–70% від норми дорослого колгоспника при рівній оплаті всіх учасників ланки та бригади. Кожен за весняно–літній період мав відпрацювати 25 днів, протягом яких учень здійснював агрономічний догляд за 7 гектарами кукурудзи та соняшника, 15 гектарами саду, 3 гектарами винограду, мав вигодувати 70 голів телят, 85 курчат, прополоти 4 гектари кукурудзи та соняшника. Учні за свою роботу отримували матеріальне заохочення. Їх зарібок складав 78,4 тисячі карбованці, які розподіляли на колективні екскурсії до Києва та цікавих місць рідного краю [11, арк. 159–160 зв].

У 1959 р. у районі організували 9 виробничих бригад у складі 522 осіб, які виростили 18,2 тисяч курчат, 480 кролів, 352 телят, додатково посадили близько 20 тисяч саджанців плодкових дерев та овочів. У кінці 1958/59 навчального року у районі створена комісія з присвоєння відповідної кваліфікації. Вона допустила до іспитів 135 учнів, які мали такі оцінки: «5» – 49 осіб, «4» – 49, «3» – 35, «2» – не було. В цілому успішність у класах з виробничим навчанням досягла 93% (у наступному – 1959/60 навчальному році – 96%) [11, арк. 161–163 зв].

Додаток до наказу Міністра освіти УРСР від 26 грудня 1963 р. зазначив про виконання завдань з підготовки трактористів для роботи у колгоспах та радгоспах в загальноосвітніх школах Української РСР на 1964 рік. Зокрема, у Донецькій області їх нараховувалось 470 (у 11 класах) [11, арк. 70зв]. У переліку підприємств

хімічної промисловості, де мали працювати навчальні цехи для виробничого навчання учнів у середніх школах протягом 1964 р. зазначалось про функціонування у Донецькому раднаргоспі таких підприємств: Лисичанського хімічного комбінату із 180 робочими місцями на зміну, Рубіжанського хімічного комбінату із 150 місцями, Горлівського азотно-тукового заводу із 90 місцями, Слов'янського содового комбінату, Донецького заводу хімічних реактивів, Сєверодонецького заводу гумотехнічних виробів із 50 місцями відповідно [11, арк. 163в].

Відповідно до навчальних планів та програм у 1964 р. проводилась літня навчально-виробнича практика учнів 9 – 10 класів. З метою поліпшеного управління сільськими школами Міністерство освіти УРСР рекомендувало закінчити планування практики не пізніше 5 квітня. У планах – передбачити широке впровадження комплексної механізації, хімізації, дослідної діяльності щодо вирощування кукурудзи, зернових, зернобобових культур, овочів. Наголошувалось на необхідності проведення культурно-масових та фізкультурно-оздоровчих заходів серед учнівської молоді; організувати соціалістичні змагання між бригадами. Тому, у травні провели обласний дводенний семінар-практикум за участю інспекторів районних відділів освіти, завучів з виробничого навчання [11, арк. 313в].

Поряд із позитивними характеристиками виробничого навчання залишались і негативні, котрі полягали у більш тісному зв'язку теоретичного і практичного матеріалу, підготовці кадрів різних профілів згідно із потребами у них, ширшому залученні фахівців, експлуатації машино-тракторного парку, поліпшенні матеріальної бази, збільшенні зарплатні вчителів виробничої праці, котра б наближалась до зарплатні вчителів середніх шкіл, забезпеченні підручниками за спеціальними предметами [11, арк. 1643в].

Отже, виробниче навчання учнів загальноосвітніх шкіл Української РСР стало важливою складовою освітнього процесу зазначеного періоду. Воно ще раз продемонструвало важливість долучення підростаючого покоління до різних видів діяльності, формування позитивного ставлення до праці. Поряд із цими позитивними моментами залишались і негативні. Перспективою нашого дослідження може стати систематизація та поглиблення знань з розвитку освіти зазначеного періоду.

Список використаних джерел

1. Слюсаренко Н. В. Організація трудової підготовки учнів на Херсонщині (друга половина XX століття): Навч. посіб. / Н. В. Слюсаренко. – Херсон: Айлант, 2006. – 132 с.
2. Лобода С. М. Педагогічна творчість учителя на шпальтах вітчизняної преси XX століття: протистояння ідей: монографія / С. М. Лобода; Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2010. – 503 с.
3. Гупан Н. М. Нові підходи до висвітлення історії освіти в Україні в дослідженнях першої половини 90-х років XX ст. / Н. М. Гупан // *Наук. вісн. Південноукр. держ. пед. ун-ту ім. К. Д. Ушинського*. – О., 2000. – Вип. 12. – С. 30–38.
4. Головка С. Г. Наукові засади розвитку творчої пізнавальної діяльності учнів у вітчизняній педагогіці (20-ті – середина 80-х років XX ст.): Автореф. дис... канд. пед. наук / С. Г. Головка; Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. – Луганськ, 2006. – 20 с.
5. Петренко О. Б. Гендерний вимір шкільної освіти в Україні (XX століття): монографія / О. Б. Петренко; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т. – Рівне, 2010. – 530 с.

6. Кузьменко В. В. Теоретико-методичні підходи до формування в учнів наукової картини світу в школах України (XX століття): монографія / В. В. Кузьменко. – Херсон: РІПО, 2010. – 463 с.

7. Олейник О. В. Розвиток ідеї професійної спрямованості навчання старшокласників у вітчизняній педагогічній думці (50–80 рр. XX ст.): автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / О. В. Олейник; Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград, 2009. – 20 с.

8. Теорія і методика професійної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1685030355081/pedagogika/virobniche_navchannya_yogo_zvyazok_teoretichnimi_zanyattiyami_navchannya_maysternyah_navchalnih_zakladiv

9. Антонет М. Законодавча і нормативно-правова база виробничого навчання в школах Української РСР (50–80-ті роки XX ст.) / М. Антонет // *Рідна школа*. – 2013. – №3. – С. 32–36. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/rsh_2013_3_7.pdf

10. Антонет М. Я. Зміст диференціації виробничого навчання для хлопців-старшокласників за професіями і спеціальностями в школах Української РСР (1958–80-ті рр. XX ст.) / М. Я. Антонет // *Педагогічний альманах*. – 2014. – Вип. 23. – С. 254–259. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=pedal_2014_23_43

11. Державний архів Донецької області. – Ф.Р.2852. – Оп.1. – Спр.249.

References

1. Sliusarenko N. V. Orhanizatsiia trudovoi pidhotovky uchniv na Khersonshchyni (druga polovyna XX stolittia): Navch. posib. / N. V. Sliusarenko. – Kherson: Ailant, 2006. – 132 s.
2. Loboda S. M. Pedagogichna tvorchoist uchytelia na shpaltakh vitchyznianoї presy XX stolittia: protystoiannia ideї: monohrafiia / S. M. Loboda; Luhan. nats. un-t im. T. Shevchenka. – Luhansk, 2010. – 503 s.
3. Hupan N. M. Novi pidkhody do vysvitlennia istorii osvity v Ukraini v doslidzhenniakh pershoї polovyny 90-kh rokiv XX st. / N. M. Hupan // *Nauk. visn. Pivdennoukr. derzh. ped. un-tu im. K. D. Ushynskoho*. – O., 2000. – Vyp. 12. – S. 30–38.
4. Holovko S. H. Naukovi zasady rozvytku tvorchoї piznavalnoi diialnosti uchniv u vitchyznianoї pedahohitsi (20-ti – seredyna 80-kh rokiv XX st.): Avtoref. dys... kand. pед. nauk / S. H. Holovko; Luhan. nats. pед. un-t im. T. Shevchenka. – Luhansk, 2006. – 20 s.
5. Petrenko O. B. Hendernyi vymir shkilnoi osvity v Ukraini (XX stolittia): monohrafiia / O. B. Petrenko; Rivnen. derzh. humanit. un-t. – Rivne, 2010. – 530 s.
6. Kuzmenko V. V. Teoretyko-metodychni pidkhody do formuvannia v uchniv naukovoї kartyny svitu v shkolakh Ukrainy (XX stolittia): monohrafiia / V. V. Kuzmenko. – Kherson: RIPO, 2010. – 463 s.
7. Oleiarnyk O. V. Rozvytok ideї profesiinoї spriamovannosti navchannia starshoklasnykiv u vitchyznianoї pedahohichnoї dumtsi (50–80 rr. XX st.): avtoref. dys... kand. pед. nauk: 13.00.01 / O. V. Oleiarnyk; Kirovohrad. derzh. pед. un-t im. V. Vynnychenka. – Kirovohrad, 2009. – 20 s.
8. Teoriia i metodyka profesiinoї osvity [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://pidruchniki.com/1685030355081/pedagogika/virobniche_navchannya_yogo_zvyazok_teoretichnimi_zanyattiyami_navchannya_maysternyah_navchalnih_zakladiv
9. Antonets M. Zakonodavcha i normativno-pravova baza vyrobnychoho navchannia v shkolakh Ukrainy (50–80-ti roky XX st.) / M. Antonets // *Ridna shkola*. – 2013. – №3. – S. 32–36. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/rsh_2013_3_7.pdf
10. Antonets M. Ia. Zmist dyferentsiatsii vyrobnychoho navchannia dlia khloptsiv-starshoklasnykiv za profesiiami i spetsialnostiami v shkolakh Ukrainy (1958–80-ti rr. XX st.) / M. Ya. Antonets // *Pedahohichnyi almanakh*. – 2014. – Vyp. 23. – S. 254–259. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&S21P03=FILE=&S21STR=pedal_2014_23_43
11. Derzhavnyi arkhiv Donetskoї oblasti. – F.R.2852. – Op.1. – Spr.249.

Lavrut O. A., Ph.D., Assoc., Acting Rector of Donetsk Regional Institute of Postgraduate Education (Ukraine, Slavyansk), lavrut.olga@gmail.com

Industrial training school students of the Ukrainian SSR in 1950–1960-es: some aspects

Preparing pupils for adult life is one of the components of the educational process. Particular attention should be paid to the period 1950–60-es, when the focus of the experimental activities was extended to all schools of USSR. The process of industrial training in enterprises consisted of familiarization with typical groups of processes, production specialization and independent work.

Researchers sufficiently highlighted Favorites question, but some aspects of them need new emphasis and specificity that is the purpose of our study. It will help realize the following tasks: study historiographical heritage issues; specification forms of industrial training; Analysis features regional nature; describing the perspectives of research.

In the second half of the last century the Soviet government paid special attention to labor education that was certainly positive consequences. 24 December 1958 adopted the «Law on strengthening ties with the life of the school and the further development of public education in the USSR». It noted that educational work in the eight-year school should be built on a combination of learning the basics of science, polytechnic education and labor education, broad involvement of schoolchildren available to them under forms of socially useful work.

Production training was introduced in all secondary schools in the USSR in 1959. Educational materials in steel production workshops of enterprises, educational and research sector collective and state farms, educational-production workshops, laboratories, medical, commercial establishments, institutions, service sector and others. Along with the positive characteristics of industrial training remained negative, which was to a closer connection theoretical and practical material, training of different profiles according to their needs, the broader involvement of professionals operating machine-tractor fleet, improving the material base, increasing teachers' salaries production work, which would be approaching salary teachers in secondary schools, providing textbooks for special items. Prospect of our research can be a systematization and deepening knowledge of the development of education given period.

Keywords: disciples, training, industrial training, educational and material resources, communications, institutions, enterprises, schools, farms, shops.

Лаврут О. А., кандидат исторических наук, доцент, и.о. ректора, Донецкий областной институт последипломного педагогического образования (Украина, Славянск), lavrut.olga@gmail.com

Производственное обучение учащихся школ Украинской ССР в 1950–1960-х годах: некоторые аспекты проблемы

Подготовка учащихся к взрослой жизни является одной из составляющих образовательного процесса. Особенную роль необходимо обратить на период 1950–60-х годов, когда экспериментальная деятельность такого направления стала распространяться на все общеобразовательные школы УССР. Процесс производственного обучения на предприятиях состоял из ознакомления с типовыми группами технологических процессов, производственной специализации и самостоятельной работы.

Исследователи достаточно полно раскрыли данный вопрос, однако некоторые аспекты их нуждаются в конкретизации и новых акцентов, что и является целью нашего исследования. Реализовать ее поможет выполнение таких задач: изучение историографического наследия проблемы; конкретизация форм производственного обучения; анализ особенностей регионального характера; определение перспектив исследования.

Во второй половине прошлого века советское правительство обращало особое внимание на трудовое воспитание, что имело, безусловно, положительные последствия. 24 декабря 1958 г. был принят «Закон об укреплении связи школы с жизнью и о дальнейшем развитии системы народного образования в СССР». Здесь отмечалось о том, что учебно-воспитательная работа в восьмилетней школе должна быть построена на единении изучения основ наук, политехнического обучения и трудового воспитания, широкого привлечения учеников к доступным их возрасту форм общественно полезного труда.

1959 года производственное обучение было введено во всех средних школах УССР. Учебно-материальной базой стали производственные цехи предприятий, учебно-исследовательские хозяйства колхозов и совхозов, учебно-производственные мастерские, исследовательские лаборатории, медицинские, торговые учреждения, учреждения сферы обслуживания и т.п. Вместе с положительными характеристиками производственного обучения оставались и негативные, которые заключались в более тесной связи теоретического и практического материала, подготовке кадров разных профилей согласно потребности в них, широкому привлечению специалистов, эксплуатации машинно-тракторного парка, удешевлению материальной базы, увеличению зарплат учителям производственного обучения, которая бы приближалась к зарплате учителей средних школ, обеспечению учебников по специальным предметам. Перспективой нашего исследования может быть систематизация и углубление знаний по развитию образования обозначенного периода.

Ключевые слова: учащиеся, обучение, производственное обучение, учебно-материальная база, связь, учреждения, предприятия, хозяйства, мастерские.

* * *

УДК 116:378.2+167.001.891 Вернадський

Чернова Н. Ф.,
аспірантка, Національна наукова
сільськогосподарська бібліотека НААН
(Україна, Київ), nhernova@gmail.com

СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ЯК ВЕЛИКОГО ВЧЕНОГО ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЙОГО НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Круті та суворі повороти історії, радикальні та чутливі трансформації час від часу випробовують на міць суспільства, нації, народи і цілі держави, об'єктивно змушуючи їх звертатися в пошуках істини до своїх вікомних витоків. Україна у цьому відношенні не просто не виняток, а в епіцентрі світових драматичних процесів.

Отже, запропонована динаміка дослідження про становлення особистості В. І. Вернадського, як великого вченого, що однозначно відбувався і в першу чергу на українських теренах – яскраве свідчення того, що ми на правильному шляху, нам є ким пишатися і кому наслідувати.

Ключові слова: українське середовище, запрограмованість, єдність біосфери і людства, проривними, революційними науковими відкриттями, масштаби природних геологічних явищ, Розум, пророцтва.

Через десятиліття після смерті Вернадського, характер його наукової та організаторської роботи, пронизаний синтезом знань і новаторства, представляє особливий інтерес. Сьогодні ми з усією ясністю розуміємо, який безмежний простір наукового генія Вернадського долає час і проникає у свідомість нинішнього покоління.

К. А. Степанов

Вивчаючи біографію та основні етапи життя воістину велета науки, яким, безумовно, є В. І. Вернадський, мимоволі приходиш до переконливого і закономірного висновку про унікальну запрограмованість його особистості саме на науку. Ця унікальність історичної постаті Володимира Івановича складається з багатьох складових, які у своїй єдності і створили видатного науковця, чий величезний багатогранний потенціал не лише як ученого, але й організатора науки, велике ім'я, плідна наукова діяльність і багатюща творча філософська спадщина золотим фондом увійшли до скарбниці світової науки.

Тут варто особливо наголосити про незвичайний оригінальний підхід В. Вернадського до науки. З діалектичної позиції він розглядав її як геологічну й історичну, тобто творчу силу, що змінює біосферу й життя людства. На глибоке переконання вченого, наука є тією основною ланкою, за допомогою якої формується єдність біосфери й людства.

«Поле наукової роботи діє тим початком нескінченності, яке в ньому скрізь розлите і яке мимоволі відволікає душу від земного і життєвого», – до такого глибокого філософського висновку у свій час прийшов Володимир Іванович.

Треба підкреслити, що запрограмованість на науку, формування В. І. Вернадського як вченого, його громадська позиція та наукові зацікавлення взяли свій початок в колі сім'ї, тобто були обумовлені своєрідною генетичною пам'яттю. Так, витоки роду Вернадських за дослідниками сягають козацького і дворянського покоління. Батько Володимира – Іван Васильович, працював професором Київського університету (потімшньому – університет Святого Володимира), а пізніше – професором Олександрійського ліцею в Петербурзі. Мати – Ганна Петрівна, походила з відомого українського роду Константиновичів. На формування його світогляду значний вплив мали також родинні зв'язки з Є. М. Короленком, а також з М. І. Гулаком, який